

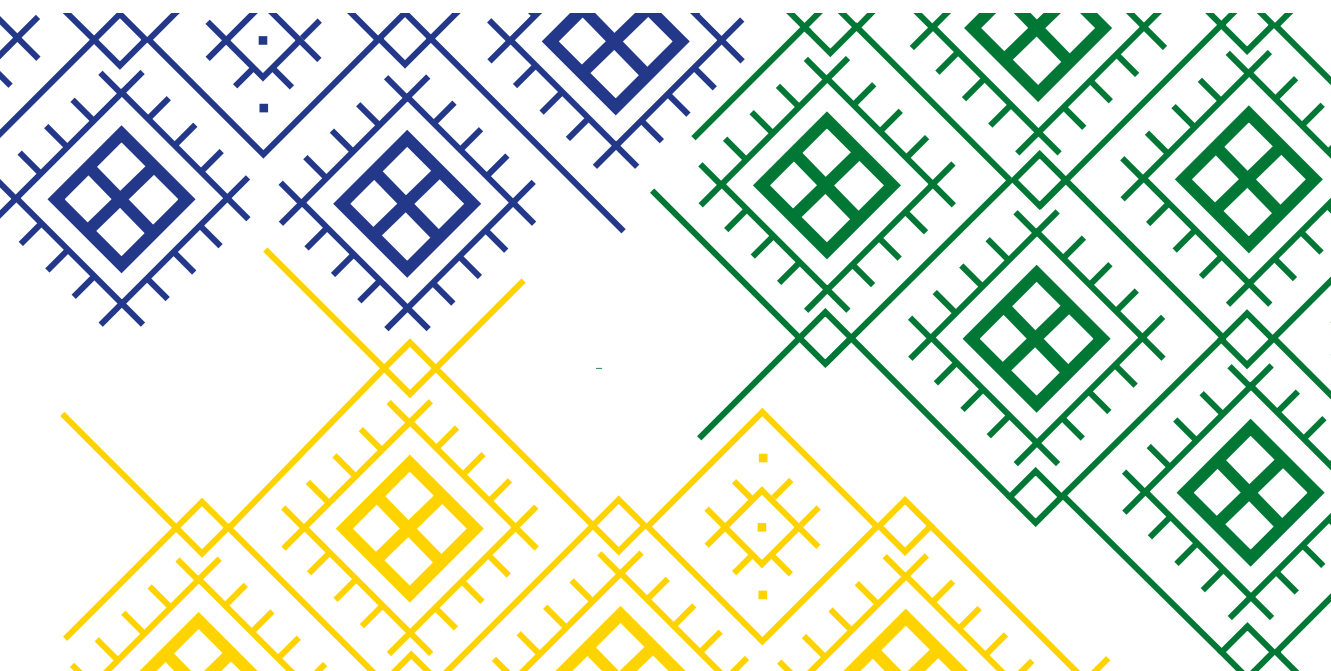
Dutkansearvi diedâlaš áigečála

vol 8 ♦ no 1 ♦ 2024

Tutkâmseervi
tiedâlâš äigičaalâ

Tu'tkķeemsie'br tiödlaž
äi'ğğpââ'jllöstt

 Dutkansearvi

Dutkansearvvi diedalaš áigečála
vol 8 ♦ no 1 ♦ 2024

Special issue | Spesiála nummir | Erikoisnumero
Expanding Indigenous Scholarship: From Arctic to Americas
Algaálbmogiid dutkama viidáneapmi: Árktalaš guovllus Amerihkáide
Algáaalmugij tutkâm vijđánem: Arktisii kuávlust Amerikáid
Alkuperäiskansojen tutkimuksen laajentuminen: Arktiselta alueelta Amerikkoihin

Editor | Njunušdoaimmaheaddji | Päätoimittaja
Meri Mononen-Matias

Publisher | Buvttadeaddji | Julkaisija
Sámi Language and Culture Research Association
Sámegiela ja -kultuvrra dutkansearvi
Saamen kielen ja kulttuurin tutkimusseura

ISSN 2489-7930

Duohtavuođa- ja seanadanproseassat árktalaš guovlluin: Dutkama ja dieđuhuksema rolla

Mati R. Keynes, Pigga Keskitalo, Björn Norlin,
Daniel Fjellborg & Torjer Olsen

Mo šáhtášii dustet duohtavuođa- ja seanadankomišuvnnain čuožžilan oahppandárbuid iešguđet arenain? Mo allaoahpahusa jodiheaddjit, dutkit ja oahpaheaddjit sáhtášedje bargat odđa dieđuiguin sihke leat fárus ollašuhttimin komišuvnnaid evttohusaid ja ávžžuhusaid? Dáid gažaldagaid birra digaštalle áššedovdipanealas – ‘Truth And Reconciliation In The Arctic: The Role Of Research And Knowledge’ [Duohtavuođa- ja seanadanproseassat árktalaš guovlluin: Dutkama ja dieđuhuksema rolla] – Árktalaš davvi poláragierddu guovlluid jagi 2024 čoahkkaneamis Reykjavíhkas Islánda [the 2024 Arctic Circle Assembly in Reykjavik].

Duohtavuođa- ja seanadankomišuvnnat leat guovddáš oasis dálá áigge politihkalaš servodatdoaimmain. Komišuvnnat leat mearreáigásaš doaibmaorgánat, mat eai leat duobmostuolut, muhto mat leat vuodđuduvvon čielggadan dihtii dihto áigodagas dáhpáhuvvan viiddis olmmošvuoigatvuodaid loavkašuhhtimiid. Dákkár bargu nohká loahpparaportii ja ávžžuhemiide dárbašlaš doaibmajuid birra. Máilmmis leat doaibman 1980-logu rájes goittotge 40 iešguđet duohtavuođakomišuvnna. Komišuvnnat leat doaibmagoahtán vuosttamužžan viesttarmáilmmi olggobealde, ja dát proseassat leat álggahuvvon maidái Davviriekkain Suomas (jođus), Ruotas (jođus) ja Norggas (2023) sihke Kanadas (2015) ja Austrálias (jođus). Dáidda riikkaide leat mihtilmasat oktasá historjját eamiálmogiid ja našunála minoritehtaid vuostá. Ovdamearkka dihtii assimilerenpolitihkaid čađaheapmi, eamiálmogiid ja vehádagaid gielaid ja kultuvrraid hávkadeapmi ja viggamuš bidjat daid sadjái “modearnnaid” viesttarmáilmmi eallinvugiid ja árvvuid lea gullan hávkadandoaibmajuide. Skuvlejupmi leamašan dehálaš gaskaoapmin suddadandoaimmaid čađaheamis.

Duohtavuođakomišuvnnat leat lokten boasttuvuođaid oidnosii ja bidjan álggu rievdadandoaimmaide, mas skuvlejupmi lea dehálaš rollas. Kanadas ovdamearkka dihtii skuvlejupmi lea gávnnavuvvon dehálaš gaskaoapmin soabadeami doaimmain, main leat evttohan doaibmajuid oahppoplánaid ovdánahttimii sihke skuvlenpolitihkaid ja oahpaheaddjeoahpu ja pedagogihka rievdadeapmái. Skuvlejumi suorggis lea dehálaš rolla go sajáidahttit duohtavuođamuitaleami bohtosiid allaoahpahussii, skuvllaide, luohkkálanjaide ja servožiidda. Dasa lassin duohtavuođaproseassa rahpá vejolašvuođa rievdadit vuogádagaid ja guorahallat maid gávnnavuvvon dieđut mearkašit, mo

oahpaheaddjeoahppu galggašii organiserejuvvot ja mo pedagogalaš doaimmaid galggašii lágdit nu ahte dat livččii odđa dilis. Dát áššit galget dál čielggaduvvot Davviriikkain áigeovu dilis duohtavuoda- ja seanadanproseassa loahppaboadusin.

Panela rabai UiT-Norgga árttalaš universitehta rektor, professor Dag Rune Olse ja jodihii professor Torjer Olsen (UiT). Paneala osaseváldin ledje professor Pigga Keskitalo (Lappi universitehtas), veahkkeprofessor Björn Norlin (Ubmi universitehtas), Phd Daniel Fjellborg (Luleijju teknihkalaš universitehtas) and PhD Matthew Keynes (Melbourne universitehtas).

Panelisttat rahpe paneala muitalemiin duohtavuoda- ja seanadanproseassa dálá stáhtusa ja diliid birra Davviriikkain Norggas (Olsen), Suomas (Keskitalo), Ruotas (Norlin and Fjellborg) ja Austrálias (Keynes). Norggas duohtavuoda- ja seanadankomišuvdna loahpahii barggustis jagi 2023, ja dat guoskkai sápmelaččaide ja kveanaide/Norgga suomelaččaide. Suoma duohtavuoda- ja seanadankomišuvdna bargá jagi 2025 rádjái. Ruotas duohtavuoda- ja seanadankomišuvdna meänkieli hálliid ektui loahpahii barggustis jagi 2023, go fas sápmelaččaid ektui bargu bistá jagiid 2021–2025. Fjellborg muitalii, ahte Durdnosleagi duohtavuoda- ja seanadanproseassas čuožžila oidnosii guovllu ja olbmuid historjjáid sihke kultuvrraid oaidnemeahttunvuolta ja ahte meänkieli hálli vehádaga birra lea buvttaduvvon unnán dutkandiehtu. Eanageavaheami ja identitehta ságastallama olis Fjellborg deattuha, ahte livččii dehálaš stáhtas bargat dihtomielaččat duohtavuoda- ja seanadanproseassas čuožžilan áššiid buorrin. Keynes fas buvttii ovdan, mo duohtavuoda- ja seanadanproseassa lea áiggi čađa ovdánan Austrálias jagiid 1997-2024 gaskkas. Majimus Yoorrook duohtavuodakomišuvna bargu Victorias gárvána jagi 2025.

Panelisttat čuoovvoaččat giedahalle, makkár vejolašvuodát ja hástalusat duohtavuoda ja seanadeami barggus leat oahpaheaddjeoahpuin. Norlin geažidii, ahte lea dehálaš addit resurssaid sámi duohtavuoda- ja seanadeamiproseassaide vai sáhttit hehttet vejolaš negatiiva váikkusaid čuožžileamis. Son maid buvttii ovdan, mo dutkan lea čájehan, ahte skuvlejumi áššedovdit galggašedje leat buot surggiin seanadeami- ja duohtavuoda proseassaid olis fárus buvttadeamin dieđuid ja gaskkusteamin dieđuid viidásut. Keskitalo buvttii ovdan, makkár beliide berrešii giddet fuobmášumi nu sámi go váldoservodagaid skuvlejumis. Oahpaheaddjeváiilli ja resursaváiilli čoavdin leat hohpolaš doaibmabijut sámi oahpahasas. Diđosteami ja áddejumi viiddideapmi leat fas bealit, maiguin váldoservodaga skuvlejupmi galgá bargat vehádagaid ja eamiálbmogiid diliid ektui. Fátmmasteaddji jurdagat eamiálbmotdieđu ja oahppoplána guovdu sáhttet leat okta doaibmaguovlu go ohcat dekoloniála doaibmanvugiid. Olsen jugii iežas vásáhusaid skuvledettiin oahpaheaddjiid sámi historjjá birra. Dan sajis, ahte deattuhit beare váivves áššiid historjjás, sáhtta geahččat dasa lassin maid dan, mo sámi servodat lea bargan fámoláččat ja makkár strategiijaiguin oahpaheaddjit leat huksen buoret boahttavuoda nuoraide ja mánáide dálá dilis.

Loahppasáhkavuoruin panelisttat evttohedje, mo diliid berrešii čoavdit allaoahpahasas ja maiddá Arctic 6 universitehtaid bargguin. Keynes rabai Melbourne universitehta instituhtalaš reaiddu sisdoalu historjjás–Dhoombak Goobgoonwana–mii dárkkuha duohtavuoda muitaleami báikkálaš Woi-Wurrung gielas. Historjáoasis ovdamearkan giedahallet dutkanhistorjjá daguid, eatnama rivvema, mánáid bággosirdimiid ja suddadahttinpolitihka. Keynes čilgii, ahte dain mitalusain lea fápmu álggahit rievdeami sektoriid gaskkas ja maiddá álmolaš ságastallamis. Keynes ávžžuhii allaoahpahasaid geahččat dárkket sin rolla koloniahistorjjá buvttadeamis ja dieđu huksemis, vai rievdeami sáhtta álggahit ja doarjut. Norlin evttohii buoret resurssaid oahpaheaddjeoahpuide, vai sii sáhttet maid doarjut ja čađahit rievdanproseassaid. Son

jotkkii, ahte allaoahpahas berrešedje aktiveret museaid, arkiivvaid ja girjerádjosiid gaskkustit dieđuid ja veahkehit gulahallama čađahuvvot álmmlašvuodas. Keskitalo evttohii, ahte allaoahpahas ja oahpaheaddjeoahput galggašedje ovddidit standárddaid alcceseaset, mat galggašedje ovdamearkan sisttisdoallat duohtavuoda muitaleami, ovttaveardásašvuoda sihke fáttmasteami ja soabadeami doaibmajuid doarjuma. Standárddaid vuodđudemiin ja čađahemiin doaibmajuid sáhttit sihkkarastit allaoahpahusa čatnaseami bargui ja rahpat vejolašvuoda ceavzilis ovdáneapmái. Fjellborg evttohii, ahte universitehtat, eandalii Arctic 6 universitehtat, galget váldit ovddasvástádusa ja jodihit gaskkusteami duohtavuoda- ja seanadeami proseassain. Son ávžžuhii maiddái dutkama sajáidahttit doaimmaide mánggakultuvrralaš vuolggasaji vai sáhttit ovdanbuktit viiddit mearkašumis guovlluid eamiálmoga ja vehádagaid. Loahpas Olsen čuočuhii ahte vaikke leage dehálaš fáttmastit eamiálmogiid dáidda bargguide de servodagas lea maid olu deaddu go olu čielggadanbarggut ja dutkamat leat jođus. Son ávžžuhii universitehtaid gávdnat suvdilis vugiid fáttmastit eamiálmogiid ja vehádagaid dutkamii.

Arctic 6 jodiheaddji, Dag Avango, bovdejuvvui vástidit paneala oasseváldiid ávžžuhusaide. Son doarjjui jurdagiid ja son vuordá eambo dutkandoaimmaid suorggis vai sáhttit ovddidit áššeollisvuoda davvi guovlluin. ♦

Editor | Njunušdoaimmaheaddji | Päätoimittaja
Meri Monoen-Matias, meri.mononen@helsinki.fi

Editorial Board | Doaimmahangoddi | Toimituskunta
Marja-Liisa Olthuis, marja-liisa.olthuis@oulu.fi
Jelena Porsanger, jelena.porsanger@helsinki.fi
Irja Seurujärvi-Kari, irja.seurujarvi@gmail.com
Pigga Keskitalo, pigga.keskitalo@ulapland.fi
Trond Trosterud, trond.trosterud@uit.no
Kimberli Mäkäräinen, kimberli.makarainen@helsinki.fi
Petter Morottaja, petter.morottaja@gmail.com
Miika Lehtinen, miika.lehtinen@oulu.fi

Homepage for the journal and the association |
Searvvi ja áigečállaga ruovttusiidu | Seuran ja lehden kotisivu
www.dutkansearvi.fi

Contact | Oktavuodadieđut | Yhteystiedot
Dutkansearvi c/o Alkuperäiskansatutkimus
PL 24 (Unioninkatu 24)
00014 Helsingin yliopisto, Suomi/Finland

Association's membership fee | Searvvi miellahttomáksu | Seuran jäsenmaksu
20 euro jagis, studeanttain ja pensionisttain 10 euro.
20 euroa vuodessa, opiskelijat ja eläkeläiset 10 euroa.
IBAN FI98 5723 0220 3848 66, BIC OKOYFIHH